

**ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ***

Էդգար Քալանթարյան

Սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական արմատական վերածնունդները, որոնք իրականացվում են ամբողջ աշխարհում, պայմանավորում են գործունեության շատ ոլորտների, այդ թվում՝ կառավարման դերի և նշանակության լուրջ փոփոխություններ: Այդ ոլորտների թվում պետք է նշել պետական կառավարումը: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (SS) և գլոբալ տեղեկատվական ցանցերի ստեղծումն արմատապես փոխում են համաշխարհային տնտեսական, տեղեկատվական հոսքերի պատկերը: Հասարակության համար կարևոր է պետական կառավարման կատարելագործումն ու արդյունավետ համակարգերի ներմուծումը, որոնք ազդում են հասարակական կյանքի որակի, մարդկանց մտքի և երկրում ձևավորվող կառավարման մշակույթի վրա:

ՀՀ-ում անկախացումից հետո լուրջ փոփոխություններ տեղի ունեցան տնտեսության, պետական, հասարակական ինստիտուտների շրջանում: ՀՀ անկախության անցած տարիներն արդեն հնարավորություն են տալիս խոսելու բավական կայացած պետական կառավարման համակարգի մասին, որտեղ իրենց դերն ու նշանակությունն ունեն SS-ի ներդրումն ու կատարելագործումը: ՀՀ հանրային կառավարման համակարգի ազատականացման և կայացման հիմքի վրա օբյեկտիվորեն բարձրացել է պետական կառավարման համակարգում SS-ի դերը ներքին պետական և տնտեսական հարաբերությունների ճիշտ ձևավորման և ընդլայնման առումով: SS ոլորտում Հայաստանն իր հարևան ԱՊՀ և Մերձավոր Արևելքի երկրների շարքում համարվում է առաջատար երկրներից մեկը: Դրա հիմքը ստեղծվել էր թերևս այն ժամանակ, երբ Խորհրդային Հայաստանը դարձավ նախկին ԽՍՀՄ գիտական, գիտահետազոտական և բարձր տեխնոլոգիաներ արտադրող հիմնական հանգույցը: Աճի ամենաբարձր ցուցանիշները գրանցվել էին 1987թ., երբ, ըստ տարբեր հաշվարկների Հայաստանի գիտական և տեխնոլոգիական ոլորտում աշխատում էին շուրջ 100000 մասնագետներ¹:

Ունենալով հարուստ գիտակրթական ավանդույթներ և բարձրակարգ կադրեր՝ Հայաստանը ներգրավել է տեխնոլոգիական ոլորտի համաշխարհային բազմաթիվ ընկերություններ: Այսօր Հայաստանում արդեն գործում են Եվրոպայի, Ռուսաստանի և ԱՄՆ բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտի մի շարք ընկերությունների գիտահետազոտական և ծրագրավորման կենտրոններ²: Այդ կենտրոններն աշխատում են աշխարհի բազմաթիվ կազմակերպությունների կողմից կիրառվող գերժամանակակից տեխնոլոգիաներով և միջոցներով՝ թողարկելով նոր արտադրանք և ծառայություններ կամ առաջարկելով բիզնես խնդիրների նոր լուծումներ:

Բազմաթիվ ծրագրեր են իրականացվում, որոնցից շատերը տարածաշրջանային նշանակություն ունեն: Տարեկան միջինը 20-30% աճ է արձանագրում Հայաստանի տեղեկատվական ու հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (այսուհետև SՀՏ) ոլորտը: Ներ-

** Հոդվածն ընդունվել է 17.03.2015:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ք.գ.դ., պրոֆեսոր Գարիկ Քեռյանը:

կայուն գործում է 400 կազմակերպություն՝ 10000 աշխատողներով՝ շրջանառությունն անցել է 200 մլն դոլարի սահմանագիծը, և այս թվերն աճում են գրեթե ամեն տարի:

Փոփոխության է ենթարկվել նաև շուկայի կառուցվածքը: Եթե մի քանի տարի առաջ արտահանվող և ներքին շուկայում սպառվող արտադրանքի հարաբերակցությունը 80/20 էր՝ հօգուտ արտահանման, ապա այսօր դա գրեթե հավասարագոր է 60/40-ի, աճել է SՀS արտադրանքի ներքին սպառումը: Բնականաբար, ներքին շուկայի զարգացումը պահանջում է SՀS նոր լուծումներ: Այսօր SՀS-ն Հայաստանում ոչ միայն պատվերներ է հրականացնում, այլև անցում է կատարել առաջարկությունների և ծառայությունների ոլորտ[3]:

SՀS զարգացման տեմպերով Հայաստանը բավականին առաջ է Կրաստանից ու Ադրբեջանից: Եթե Հայաստանն ունի SՀS 400 կազմակերպություն, Կրաստանը՝ 10, ապա Ադրբեջանում ընդհանրապես այս ոլորտում բարձր տեխնոլոգիական արտադրանք թողարկող ընկերություններ չկան. միայն պատրաստի արտադրանք են վաճառում: Synopsis-ի[4], National instruments-ի [5], Microsoft-ի [6] ինովացիոն կենտրոնի, Nokia-ի [7] տարածաշրջանային համագործակցության համապատասխան կազմակերպություններ մեր հարևանները դեռևս չունեն:

Եվրամիության հետ համագործակցության շրջանակներում ազատ աշխատուժի տեղաշարժը վտանգ չի ստեղծի Հայաստանից «ուղեղների» նոր արտահոսքի համար: Մի քանի տարի առաջ այս ոլորտում աշխատող հայկական խումբը սինգապուրյան ST Kinetics-ի համար լուծեց բարդ տեխնոլոգիական խնդիր, որի վրա նրանք 5 տարի չարչարվել էին: Սինգապուրյան ընկերությունը նրանք բարձր աշխատավարձով հրավիրեց իր մոտ: Նրանք ոչ միայն չեն գնացել, այլև ST Kinetics-ը Հայաստանում է մասնաձյուղ բացել[8]՝ շնորհիվ վերջիններիս գործողության: Սակայն, պետք է այնպես անել, որ մեր հանրապետությունում SՀS աշխատողների աշխատավարձերը բարձրանան, տեղեկատվական բիզնեսն ավելի ձկուն և շահութաբեր դառնա և այլն:

Ոլորտի հետագա զարգացմանը կարող է միայն խոչընդոտել որակյալ կադրերի պակասը. Հայաստանը SՀS ոլորտում այժմ ավելի առաջ է ընկել ներդրումների առումով, սակայն կադրերն են քիչ: Երևանի Ճարտարագիտական համալսարանում, էկոնոմիկայի նախարարության, Կրթության և գիտության, National instruments-ի և USAID-ի համագործակցությամբ իրականացվել են միլիոնավոր դոլարների արժողությամբ ծրագիր՝ պատրաստելով SS ոլորտի որակյալ կադրեր: Եթե Հայաստանում տարեկան 2000 նոր կադրեր ի հայտ գան, դա կբերի ներդրումների տասնապատկմանը, քանի որ կադրերն ու ներդրումներն այս պարագայում սերտորեն փոխկապակցված են:

Տեխնոլոգիական ապահովվածության առումով սկզբունքային է հաղորդակցության արդիական ենթակառուցցի առկայությունը, որը հարմարեցված կլինի թե՛ գլոբալ ցանցերի ընձեռած պատեհություններից օգտվելուն, թե՛ տեղական նպատակներին արդյունավետորեն ծառայելուն: Հաղորդակցության ենթակառուցցի կարողությունների սահմանափակությունը կամ անմատչելիությունը (բարձր գնի կամ պատշաճ գիտելիքների ու հմտությունների բացակայություն) կարող է ոչ նպաստավոր պայմաններ ստեղծել երկրի համար՝ հարուցելով ավելի մեծ կախվածություն արտաքին հանգամանքներից, ինչպես նաև ավելի շեշտել, քան մեղմել հասարակության մեջ առկա սոցիալական անհավասարությունները: Ընդգծվում է այն փաստը, որ Ասիական երկրները ժամանակին մեծ ներդրումներ են կատարել հաղորդակցության ենթակառուցցի մեջ[9]: SՀS-ի ռազմավարություններ մշակողները պետք է իմանան, որ SՀS-ը չեն գործում մեկուսի: Օգուտները և

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

ռիսկերը կախված են սոցիալական, տնտեսական և կազմակերպական համատեքստից, որում ՏՀՏ-ը կիրառվում են[10]:

Ռազմավարական առաջնահերթություններից մեկը հնարավորություններ ստեղծելն է՝ օգտագործելու ՏՀՏ-ը տնտեսության այն սեկտորներում, ուր սլոյալ երկիրն ունի մեծագույն ներուժը: Սա մասնավորապես ենթադրում է կարողություններ՝ հարմարեցնելու, պահպանելու, տեղայնացնելու և ձևափոխելու գոյություն ունեցող ՏՀՏ-ի լուծումներն ըստ տեղական հատուկ պահանջների սկզբունքին: Մեծ կարևորություն ունի ՏՀՏ-ի տեղական հասարակական-մշակութային համատեքստում իմաստալից, օգտակար և արդյունավետ կիրառություններ մշակելը: Իրական կարիքների՝ ՏՀՏ-ի լեզվով ձևակերպված արտահայտումը խթանում է նորարարությունը և լրացուցիչ տեղ բացում տեղական արտադրության զարգացման համար: Դա նշանակում է մի կողմից՝ համաչափորեն բաշխել տեղական կարողությունները արտահանման և ներքին շուկայի համար նախատեսված արտադրության միջև, իսկ մյուս կողմից՝ առաջնորդվելով ՏՀՏ-ի արդյունավետ օգտագործման խելամիտ ռազմավարությամբ, տեղական արտադրության շնորհիվ խուսափել լիակատար կախման մեջ ընկնելուց տեխնոլոգիաների ներմուծումից:

Անդրադառնալով տեխնոլոգիական և սոցիալական կարողությունների անփոխարինելիությանը՝ պետք է նշել, որ մարդկանց սովորելու հմտությունները, ունակությունները և հնարավորությունները առնվազն նույնքան կարևոր են, եթե ոչ ավելի կարևոր, որքան նոր տեխնոլոգիաներ արտադրելու կարողությունները: Առաջին պլան է մղվում գիտելիքը և դրա օգտագործման մեջ ունեցած գերազանցությունը: Ընդ որում հաղորդակցության ցանցերի հարաձուլ տարածմանը զուգընթաց ավելի ու ավելի է մեծանում կրթության դերը:

ՏՀՏ-ի զարգացումը պահանջում է գիտության և տեխնոլոգիայի պատշաճ քաղաքականություն: ՏՀՏ-ի նորարարական կիրառությունների հնարավորությունը, բնականաբար, կապվում է տեղական կազմակերպությունների՝ հետազոտական և նոր մշակումներ կատարելու ունակության հետ: Այն գիտելիքի հետ միասին, որ ստեղծվում է իր կիրառության համատեքստում, զարգացող երկրների համար մեծ նշանակություն ունեն գիտելիքի արտադրության և փոխանակման նոր եղանակները: Այս նոր եղանակներին բախվելով՝ գոյություն ունեցող կրթական և գիտահետազոտական հաստատությունները կանգնում են նոր խնդիրների առջև: Այս խնդիրները թելադրում են փոփոխություններ կազմակերպական եղանակների և հաստատությունների մոտեցումների մեջ:

Վերջապես, հստակ ռազմավարություններ և քաղաքականություններ են պահանջվում ՏՀՏ-ը երկրի սոցիալական և տնտեսական զարգացմանը ծառայեցնելու համար, երբ դրանք տեղում են, ապա մարդկային և տեխնոլոգիական կարողությունների մեջ կատարվող սահմանափակ ներդրումը կարող է ունենալ զարգացման նպատակներին ծառայող տևական, խթանիչ ազդեցություն և այլն[11]:

Վերջին տասը տարիների ընթացքում ծրագրային ապահովման և ծառայությունների սեգմենտը արձանագրել է հիրավի լուրջ աճի տեմպեր՝ ապահովելով 27% տարեկան աճ: 2010թ. Հայաստանի ՀՆԱ-ում ՏՏ ոլորտի մասնաբաժինը կազմել է շուրջ 1,7%, ինչը կարող է համեմատվել Հնդկաստանի (1.4%) և Գերմանիայի (1.3%) հետ: 2008-2011թթ. ընթացքում ոլորտում գրանցվել է 16 % միջին տարեկան աճ: Ոլորտի մասնաբաժինը արտահանումների ընդհանուր ծավալում աճել է 2003թ. գրանցված 3.6 %-ից մինչև 2010թ. 8.55%, ինչը վկայում է Հայաստանի տնտեսության համար ծրագրավորման ոլորտի աճող նշանակության մասին, որն ուղղված է արտահանող ձեռնարկությունների զարգացմանն ու ընդլայնմանը[12]:

ՏՏ ոլորտի հիմնական ցուցանիշները հետևյալն է:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

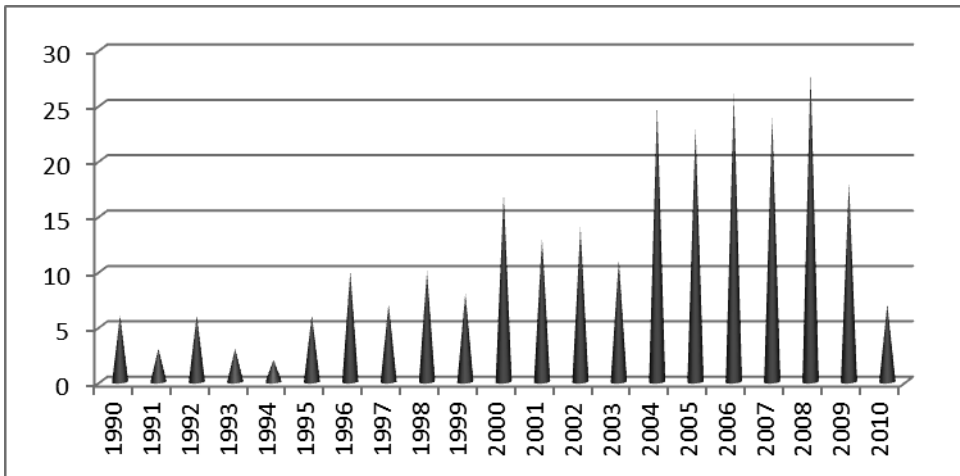
- ոլորտում ակտիվ աշխատում են ավելի քան 396 ընկերություններ.
- ոլորտում ներգրավված է 11560 մասնագետ.
- ոլորտի ընդհանուր շրջանառությունը կազմում է շուրջ 474.9 մլն ԱՄՆ դոլար.
- 2014թ. ոլորտում գրանցվել է 25.2% աճ[13]:

Այս ամենը վկայում է ՀՀ-ում տվյալ ոլորտին տրվող մեծ ուշադրությունը: Հայաստանն ունի հետևյալ մրցակցային առավելությունները՝

- համաաշխարհային չափանիշներին համապատասխանող գիտահետազոտական ներուժ ինֆորմատիկայի, ֆիզիկայի և մաթեմատիկայի բնագավառներում,
- բարձրակարգ և շնորհալի մասնագետներ՝ տեխնիկական հնտություններով և անգլերենի իմացությամբ,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (այսուհետ SS) և հարակից այլ մասնագիտացումներով ԲՈՒՀ-ական ծրագրեր,
- ցածր վարձատրվող աշխատուժ և ցածր գործառնական ծախսեր,
- պետության կողմից զգալի աջակցություն ոլորտին և պատրաստակամություն բարելավելու ներդրումային դաշտը,
- SS ոլորտի կայուն և շարունակական աճ,
- ուժեղ և հաջողակ սփյուռքի ներկայություն Եվրոպայում և Հյուսիսային Ամերիկայում,
- խոշոր տրանսազգային ընկերությունների հետ համագործակցության մեծ փորձ,
- մտավոր սեփականության պաշտպանությանն ուղղված օրենքներ ու նորմատիվային ակտեր:

Հայաստանի SS ոլորտը բավականին երիտասարդ է, չնայած նրան, որ մինչ ԽՍՀՄ-ի փլուզումը Հայաստանը համարվել է SS ոլորտի առաջատար կենտրոններից մեկը: Առաջին մասնավոր տեղական SS ձեռնարկությունները ստեղծվել են 80-ականների վերջում, իսկ 90-ականների կեսերին սկսեցին հիմնվել առաջին արտասահմանյան ընկերությունները: Այդ տարիներին դրվեցին ոլորտի հետագա զարգացման հաջող հիմքերը: Վերջին տարիներին ոլորտում գրանցվել է նոր ընկերությունների ստեղծման կտրուկ աճ: Գործող SS ընկերությունների թիվը 2010թ. հասել է մոտ 200-ի, ինչը կազմում է շուրջ 15% աճ 1998-2010թթ. [14]:

Գծապատկեր 1. SS ընկերությունների հիմնադրման դինամիկան՝ ըստ տարեթվերի

Եվ այսպես՝ տարածաշրջանում Հայաստանը միշտ զբաղեցրել է առաջատար

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

դիրք բարձր տեխնոլոգիաների հետազոտության, մշակումների և արտադրության ոլորտում: Ներկայումս ՀՀ ՏՏ ոլորտի զարգացման և տեղեկատվական հասարակության կայացման նպատակային ցուցանիշները, համաձայն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման հայեցակարգի, ներկայացվում են հետևյալ կերպ [15]: (տե՛ս աղյուսակ 1-ը):

Աղյուսակ 1.22 ՏՏ ոլորտի զարգացման էվոլյուցիան

Հիմնական տվյալներ	2006թ.	2013թ.	2018թ.
Տնային տնտեսությունների համակարգչային հագեցվածությունը	20%	50%	70%
Կրթական հաստատությունների համակարգչային հագեցվածությունը	10%	80-90%	100%
Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների համակարգչային հագեցվածությունը	10%	80%	100%
Ինտերնետ հասանելիությունը բնակչությանը (ֆիզիկական, ֆինանսական, բովանդակային և լեզվական հասանելիություն)	15%	70%	90%

Այս ցուցանիշները ցույց են տալիս մարդկային կենսակերպի արագ փոփոխման հնարավորությունները և նրանում տեխնոլոգիաների տեղի և դերի բարձրացման հնարավորությունները, որն ունի ինչպես իր դրական, այնպես էլ բացասական երանգավորում: Այսինքն՝ ընդհանուր առմամբ անհրաժեշտ է տեղեկատվական ոլորտի ներգրավումը միջազգային տեղեկատվական դաշտ, ապատեղեկատվության և ստահող քարոզչության հակազդումը, համացանցում հայալեզու և Հայաստանին, հայագիտության բոլոր ճյուղերին ու հայությանն առնչվող տեղեկատվության անհրաժեշտ ծավալի և որակի, ինչպես նաև դրանց համաչափության ապահովումը: Նաև կարևորվում է տեղեկատվական ռեսուրսների պաշտպանվածությունը չթույլատրված հասանելիությունից, տեղեկատվության կապի և հեռահաղորդակցության համակարգերի ապահովումը պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկատվության պաշտպանության, մի շարք առաջնային ցանցերի պաշտպանվածության մակարդակի բարձրացման և այլ գործոնների կիրառման միջոցով:

Կարևորելով այս ոլորտի արդյունավետությունը՝ 2000թ. ՀՀ կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը հայտարարել է Հայաստանի տնտեսության զարգացման գերակա ճյուղերից մեկը, որին հաջորդել են մի շարք միջոցառումներ՝ ուղղված այս ոլորտման իրականացմանը: 2001թ. ՀՀ կառավարությունը Համաշխարհային բանկի, ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության, բուհերի, տարբեր հիմնադրամների և մասնավոր ձեռնարկությունների հետ համատեղ մշակել է ՏՀՏ գլխավոր ռազմավարությունն ու ՏՀՏ զարգացման ծրագիրը՝ ուղղված Հայաստանում ՏՀՏ ոլորտի հետագա զարգացմանն ու տարածաշրջանում Հայաստանը որպես ՏՀՏ կենտրոնի ճանաչմանը: 2001թ. մայիսին ՀՀ կառավարությունը հաստատել է ՏՏ զարգացման հայեցակարգը և գործողությունների պլանը, որը մշակվել ու ներկայացվել էր ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության կողմից՝ հիմնված ՏՀՏ գլխավոր ռազմավարության սկզբունքների վրա:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

2001թ. հուլիսին ՀՀ նախագահի որոշմամբ ստեղծվել է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացմանն աջակցող խորհուրդը (SSՁԱԽ), որի նախագահը ՀՀ վարչապետն է: Խորհրդի առաքելությունն է այդ ոլորտում միջնորդ հանդիսանալ ՀՀ կառավարության ու մասնավոր հատվածի, ինչպես նաև Սփյուռքի ու Հայաստանի միջև: Խորհրդի հիմնական նպատակներն են աջակցել ՀՀ կառավարությանը ու մասնավոր հատվածին Հայաստանում հզոր և կայուն SS ոլորտ ստեղծելու գործընթացում, ինչպես նաև նպաստել առաջատար տեղեկատվական հասարակության ձևավորման գործընթացին: 2002թ. ՀՀ կառավարության և Համաշխարհային բանկի կողմից ստեղծվել է «Ձեռնարկությունների ինկուբատոր» հիմնադրամը՝ Հայաստանում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացմանն աջակցելու նպատակով: ՁԻՀ-ը Հայաստանում SS ոլորտի զարգացմանն ուղղված խոշորագույն ծրագիրն է:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը ՀՀ կառավարությունը համարում է միջազգային համագործակցության դաշտի կարևորագույն օղակներից մեկը: Այս շրջանակում իրագործվել են տարբեր ծրագրեր՝ ՏՀՏ եվրոպական տարածաշրջանային ինստիտուտը (ԷՐԻԻԿՍԱ), որը ստեղծվել է Եվրամիության ֆինանսական աջակցությամբ, ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության «Մրցունակ մասնավոր հատված Հայաստանում» (CAPS) և «Ձեռնարկությունների զարգացման և շուկայի մրցունակության» (EDMC) ծրագրերը և այլն:

2008թ. ՀՀ կառավարությունն ընդունեց ոլորտի զարգացման նոր տասնամյա ռազմավարությունը, որը ներառում էր ենթակառուցվածքի զարգացման, SS շրջանավարտների որակավորման բարձրացման, սկսնակ ընկերությունների համար ֆինանսավորման այլ ընթացակարգերի ստեղծման և այլ խնդիրներ: Նոր ռազմավարության հիմնական նպատակներն են՝

- ՀՀ-ում ձևավորել կայացած տեղեկատվական հասարակություն,
- երկիրը հաղորդակից դարձնել գիտելիքի գոյացման համաշխարհային գործընթացներին,
- զարգացնել հզոր և առաջատար ՏՏ-ոլորտ,
- բարձրացնել համակարգչային հագեցվածության և համացանցի հասանելիության մակարդակը հասարակության բոլոր շերտերում և տնտեսության տարբեր ճյուղերում,
- կառուցել նոր տեխնոպարկեր և ինկուբատորներ,
- ստեղծել խոշոր վենչուրային հիմնադրամ,
- ընդլայնել հայկական շուկայի ծավալները տեղական ՏՏ արտադրանքի և ծառայությունների համար,
- մեծացնել օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ծավալները,
- կազմակերպել միջոցառումներ՝ ուղղված ՀՀ-ում ՏՀՏ ոլորտի զարգացմանն ու տեղեկատվական հասարակության ձևավորմանը և այլն:

Այդ ռազմավարության իրականացման և ընդհանուր ՏՏ ոլորտի զարգացման համար պատասխանատու պետական մարմինը ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարությունն է:

2008թ-ից ՀՀ պետական բյուջեից միջոցներ են հատկացվում ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարությանը՝ Հայաստանում ՏՏ ոլորտի զարգացմանը պետական աջակցության ցուցաբերման նպատակով: Այս միջոցներն ուղղվում են ՏՏ ոլորտի հետազոտության, ոլորտի իրավիճակի վերլուծության, ոլորտի ցուցանիշների և ձեռնարկությունների վերաբերյալ ուղեցույցի պատրաստման, Հայաստանում կազմակերպվող տեղային, տարածաշրջանային և միջազգային նշանակության տվյալ ոլորտին վերաբերող միջոցառումների՝ ցուցահանդեսների, համաժողովների, գիտաժողովների, մրցույթների

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

կազմակերպման, արտերկրում կազմակերպվող ոլորտային նշանավոր միջոցառումներին Հայաստանի մասնակցության, ինչպես նաև այլ պետությունների, միջազգային կառույցների և ոլորտի վերազգային կազմակերպությունների հետ համատեղ իրականացվող մի շարք ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման համար ֆինանսավորմանը:

Ավանդական են դարձել ՀՀ կառավարության սերտ աջակցությամբ իրականացվող «Արմթեք» Հայաստանի բարձր տեխնոլոգիաների միջազգային համաժողովը և «Դիջիթեք» տեղեկատվական, հեռահաղորդակցման և բարձր տեխնոլոգիաների մասնագիտացված ցուցահանդեսը:

«Արմթեք» համաժողովների նպատակն է լուսաբանել Հայաստանի տնտեսության համար ռազմավարական նշանակություն ունեցող բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտի աճը, խթանել միջազգային համագործակցությունը և ներդրումների ներգրավումը, նպաստել ՏՏ ոլորտի մասնագետների միջև համագործակցությանը, Հայաստանի բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտը դարձնել հանրաճանաչ: Ամենամյա այս համաժողովը հաջորդաբար կազմակերպվում է Հայաստանում և ԱՄՆ-ում՝ 16]:

ՀՀ կառավարության կողմից վերջին տարիներին կնքվել են համագործակցության մի շարք պայմանագրեր և փոխըմբռնման հուշագրեր ինչպես այլ պետությունների՝ Հնդկաստանի Հանրապետության, Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության և այլն, այնպես էլ համաշխարհային ճանաչում ունեցող այնպիսի ընկերությունների հետ, ինչպիսիք են՝ «Մայքրոսոֆթը», «Ալկաթելը», «Հյուլեթ Փակարդը», «Սան Մայքրոսիսթեմսը», «Նեյշնլ Ինսթրումենթսը», «Սենթոր Գրաֆիքսը», «Սիսկոնե» «Ինթելը» «Սինոփսիսը», «Դևիսքը» և այլն:

ՀՀ կառավարության կողմից ընդունված ՏՀՏ ոլորտի զարգացման նոր ռազմավարության նպատակներից է նաև Հայաստանում տեղեկատվական հասարակության ձևավորումը, մասնավորապես համակարգիչների օգտագործման և ինտերնետի հասանելիության ծավալների էական մեծացումը: Այս նպատակին հասնելու համար մշակվել է «Համակարգիչ բոլորի համար» ծրագիրը, որի նպատակն է՝

- ապահովել բնակչության համար համակարգիչների ձեռքբերման մատչելիությունը և հասանելիությունը,
- պատրաստել համակարգչային տեխնիկային և համապատասխան ծրագրային փաթեթներին տիրապետող աշխատուժ,
- մեծացնել ինտերնետի հասանելիությունը ազգաբնակչության համար և խթանել էլեկտրոնային ծառայությունների օգտագործումը բնակիչների կողմից,
- նվազեցնել ոչ լիցենզավորված ծրագրային փաթեթների տարածումը:

ՀՀ կառավարության 2010թ. փետրվարի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետությունում էլեկտրոնային հասարակության ձևավորման հայեցակարգին հավանություն տալու մասին» N7[17] արձանագրային որոշմամբ հաստատվել է Հայաստանում էլեկտրոնային հասարակության ձևավորման հայեցակարգը՝ հաջորդող մի քանի տարիներին իրականացնելու համար:

Էլեկտրոնային կառավարման համակարգերի առավելագույն կիրառումը խթանելու նպատակով 2010թ. ՀՀ կառավարության կողմից ներդրվել է www.e-gov.am էլեկտրոնային կառավարման պորտալը, որի նպատակն է մեկտեղել ՀՀ պետական գերատեսչությունների էլեկտրոնային կառավարման բոլոր գործիքներն ու տվյալների հիմնապաշարները և հարմարավետ միջավայր ստեղծել դրանց օգտագործման համար: Կայքում մատուցվում են լիցենզիաների հայտերի էլեկտրոնային ընդունման, կազմակերպությունների էլեկտրոնային գրանցման, հարկային հաշվետվությունների էլեկտրոն-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

նային ներկայացման, էլեկտրոնային վիզայի, մտավոր սեփականության գործակալության էլեկտրոնային հայտերի ընդունման, էլեկտրոնային ստորագրությունների ստացման, էլեկտրոնային գնումներ, և այլ ծառայություններ: Էլեկտրոնային կառավարման պորտալի համալրումը նոր ծառայություններով կրում է շարունակական բնույթ: Ներկայումս ներդրվել են այլ էլեկտրոնային ծառայություններ հետևյալ ոլորտներում. էլեկտրոնային առողջապահության, էլեկտրոնային կրթության, էլեկտրոնային կենսաթոշակային համակարգի, էլեկտրոնային նույնականացման համակարգի և այլն:

Վերը նշված մի շարք նպատակների և ոլորտի զարգացմանն ուղղված այլ ծրագրերի և միջոցառումների կյանքի կոչման նպատակով ՀՀ կառավարությունը վարկային համաձայնագիր է կնքել Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի հետ, որի արդյունքում 2011թ-ից մեկնարկել է «Էլեկտրոնային հասարակության և մրցունակության համար նորարարության ծրագիրը»: Այն ներառում է մի շարք ենթածրագրեր՝ ուղղված Հայաստանում ՏՀՏ ենթակառուցվածքի զարգացմանը, ոլորտի զարգացումը խթանող ծրագրերի իրականացմանը, տեղեկատվական հասարակության կայացմանը և այլն:

Մասնավորապես ծրագիրը ներառում է հետևյալ ենթածրագրերը.

- Համահայկական լայնաշերտ կապուղի և կառավարական ցանց,
- ՀՀ-ում հավաստագրման կենտրոնի ներդրում,
- «համակարգիչ բոլորի համար ծրագիր», «Գյումրիի տեխնոլոգիական կենտրոնի հիմնադրում», «Ֆինանսական օժանդակություն նորարարությանը գիտելիքներ և տեխնոլոգիաների կիրառում պահանջող ընկերություններում»,
- «Աջակցություն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների - գիտատար ոլորտների զարգացմանը» և այլն:

2011թ-ից մեկնարկել է նաև Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների միջազգային զարգացման գործակալության (USAID) կողմից ֆինանսավորվող Տնտեսական զարգացում և շուկայական մրցունակություն ծրագիրը (EDMC), որը ի թիվս տնտեսության այլ ոլորտների, նպատակաուղղված է լինելու նաև ՏՏ ոլորտում ՓՄՁ-ների կարողությունների զարգացմանը: Նախագծի համախառն բյուջեն կազմում է 17 միլիոն ԱՄՆ դոլար և այլն:

2012թ. Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության, ԱՄՆ ՄՁ գործակալության, «National Instruments» ընկերության (NI), Հայաստանի պետական ճարտարագիտական համալսարանի (ՀՊՃՀ) և Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամի (ՁԻՀ) ակտիվ նախաձեռնությամբ մեկնարկեցին Հայաստանի ազգային ճարտարագիտական լաբորատորիայի /Armenian National Engineering Lab (ANEL)/ հիմնադրման աշխատանքները: Ծրագիրը նպատակ ունի բավարարելու ժամանակակից պահանջներին համա-պատասխան տեխնոլոգիական որակավորում ունեցող որակյալ մասնագետների և շրջանավարտների պահանջարկը, որն այսօր առկա է ճարտարագիտական ոլորտում: Դա կօգնի Հայաստանի բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում գործող ընկերություններին լրացնելու աշխատակիցների պակասը, ծավալելու արժեքի ավելացմամբ և առավել նորարար բիզնես գործունեություն՝ այդպիսով բարձրացնելով իրենց միջազգային մրցունակությունը:

2012թ. դեկտեմբերին ԱՄՆ Սիլիկոնյան հովտում՝ Plug & Play տեխնոլոգիական կենտրոնում բացվեց Հայաստանի տեղեկատվական և բարձր տեխնոլոգիաների /SPS/ ներկայացուցչական գրասենյակը: Գրասենյակը գործելու է որպես հայկական SPS ընկերությունների համար ԱՄՆ-ում վաճառքների և ներդրումների խթանման

ՄԵՆՈՐՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

կենտրոն, որը կապահովի հայկական ՏՏոլորտի տեսանելիությունը և ներկայությունը ԱՄՆ-ի շուկայում, հայկական ՏՏ արտադրանքի և կարողությունների ներկայացումը և առաջխաղացումը ԱՄՆ-ում, ինչպես նաև բիզնես կապերի ստեղծումը հայկական և ամերիկյան ընկերությունների և ներդրողների միջև:

2012թ. դեկտեմբերին ՀՀ կառավարության և Ինթել կորպորացիայի միջև ստորագրվեց համագործակցության հուշագիր՝ կրթության և հետազոտությունների բնագավառում համագործակցության վերաբերյալ: Հուշագրի շրջանակում նախատեսվում է ընդլայնել Հայաստանի և Ինթել-ի միջև համագործակցությունը ուսուցիչների վերապատրաստման, դպրոցներում համակարգչային հագեցվածության բարձրացման և կրթական բովանդակության ձևավորման ուղղությամբ, ինչպես նաև նոր համագործակցություն հաստատել ծրագրավորման և համատեղ հետազոտական աշխատանքների իրականացման ոլորտներում: 2012թ. դեկտեմբերին ստորագրվել է նաև հուշագիր ՀՀ կառավարության և «Կորպորատիվ Ամերիկա» ընկերության միջև՝ Հայաստանում կիսահաղորդիչների արտադրություն և ՏՏ հետազոտությունների ու զարգացման կենտրոնի հիմնելու և գործարկելու մասին:

Լյդ Նույն տարում Հայաստանում ստեղծվել է առաջին ազատ տնտեսական գոտին, որի հիմնական նպատակն է՝

- նպաստել արտահանման ծավալների աճին՝ օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներգրավման և առաջադեմ տեխնոլոգիաների ներդրման միջոցով,
- ստեղծել նոր աշխատատեղեր,
- ապահովել կայուն տնտեսական զարգացում:

«ՌԱՕ ՄԱՐՍ» ՓԲԸ և «ԵրՄՄԳՀԻ» ՓԲԸ տարածքներում ստեղծված ազատ տնտեսական գոտին ունի բարձր և նորարարական տեխնոլոգիաների արտադրության և արտահանման ուղղվածություն՝ էլեկտրոնիկայի, ճշգրիտ ինժեներիայի, դեղագործության և բիոտեխնոլոգիայի, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, այլընտրանքային էներգետիկայի, արտադրական դիզայնի և հեռահաղորդակցության (տվյալների/ինֆորմացիայի փոխանցման համար տեխնոլոգիական սարքավորումների, համակարգերի և նյութերի նախագծում և արտադրություն) ոլորտներում: Ազատ տնտեսական գոտու շահագործողներն ազատված են շահութահարկի, եկամտահարկի, ավելացված արժեքի հարկի, գույքահարկի և մաքսատուրքի վճարման պարտավորություններից՝ 18], այսինքն՝ ՀՀ կառավարությունը հնարավորինս աջակցում է այս ոլորտի ծեռնարկություններին՝ համապատասխան արտոնություններ սահմանելով և այլն:

Տեղեկատվական համակարգերի կատարելագործումը և նոր տեխնոլոգիաների ներդրումը ՀՀ պետական կառավարման համակարգում, ենթադրում է մեր երկրի մուտքը գլոբալ տեղեկատվական տարածություն, հնարավորություն է տալիս ստեղծելու անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազա, մասնակցելու տեղեկատվության փոխանակման միջազգային գործընթացին, ինչպես նաև ապահովելու պետության միջազգային դիրքերը՝ օգտագործելով տեղեկատվական ցանցերի ընձեռած հնարավորությունները: Պետական տեղեկատվական քաղաքականության մեջ ՏՏ-ի օրըստօրե աճող դերն ու նշանակությունը նպաստում են պետական կառավարման հետագա զարգացման կատարելագործմանը: Լյդ ամենը ներառում է քաղաքացիների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների և այլ մարմինների շահերը: Վերջինիս կարևորությունը գիտակցելով՝ ՀՀ կառավարությունը համարժեք կերպով արձագանքում է այս ոլորտում համաշխարհային քաղաքականության խաղի կանոններին՝ զարգացնելով պետական կառավարման համակարգում ՏՏ-ի ներդրման գործընթացը, գրանցելով նորանոր առաջընթացներ և ձեռքբե-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԱՄՈՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2015

րումներ: Այս ամենով հանդերձ՝ ՀՀ պետական տեղեկատվական կառավարման համակարգում կան բազմաթիվ չօգտագործված հնարավորություններ, մասնավորապես անհրաժեշտ է՝

- կատարելագործել տեղեկատվական կառավարման սոցիալ-տնտեսական հիմքերի կայացման համար անհրաժեշտ օրենսդրական դաշտը,
- ՀՀ պետական տեղեկատվական կառավարման շրջանակներում ստեղծել միասնական տեղեկատվական հենք,
- վերանայել և կատարելագործել պետության տեղեկատվական քաղաքականության իրականացման հիմնական դրույթները, բաղադրիչները, իրավական հիմքերն ու մոտեցումները,
- հետևողականորեն կատարելագործել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և համացանցի ներդրմանն ուղղված ծրագրեր, որոնք հնարավորություն կտան իրականացնելու պետական տեղեկատվական արդյունավետ կառավարման ընթացակարգեր,
- պետական կառավարման և ՏԻՄ մարմիններում ձևավորել մարդկային ռեսուրսների կառավարման տեղեկատվավերլուծական համակարգեր՝ բարձրացնելու հասարակական գիտակցական մակարդակը և այլն:

ՏՏ ոլորտն ինչպես զարգացած երկրների պետական և տնտեսական համակարգերում, այնպես էլ Հայաստանում ամենաարագ զարգացող ու խոստումնալից ճյուղերից է: Անցյալի հաջողությունները, օրըստօրե շատացող բարձրակարգ մասնագետներն ու հայկական ձեռնարկատիրական ոգին ոլորտի հետագա զարգացման լուրջ հեռանկարներ են երաշխավորում, որոնք էլ դրական դեր են խաղում պետական տեղեկատվական կառավարման արդյունավետության բարձրացման համատեքստում՝ խթանելով էլեկտրոնային կառավարման կատարելագործումը:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. www.mineconomy.am/arm/78/gortsaruyt.html:
2. www.mineconomy.am/uploads/Industry_Report_2011.pdf:
3. www.asue-sc.am/component/k2/item/365-:
4. <http://www.synopsys.com/Company/Locations/Armenia/Pages/default.aspx>:
5. <http://russia.ni.com/>:
6. <http://www.microsoft.com/en-us/default.aspx>:
7. <http://www.nokia.com/ru-ru/>:
8. <http://www.golosarmenii.am/ru/20180/headlines/13988/>:
9. Струговец В.М. Информационная политика СНГ: взгляд в прошлое, перспектива на будущее//Власть. 2011. № 6. էջ 119-122:
10. Юдин И.В. Государственная информационная политика в российской федерации: проблемы и перспективы//Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2011, № 2-3, стр. 209-213:
11. Абрамов М.А. Роль управления информационной безопасностью в системе менеджмента предприятия газодобывающей отрасли//Проблемы экономики и управления нефтегазовым комплексом. 2010 №10 стр. 32-41.

12. Հայաստանի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտ 2010թ. հետազոտություն <http://www.mineconomy.am/up/files/IndustryReport-ARM-50.pdf>:
13. <http://www.mineconomy.am/arm/78/gortsaruyt.html>:
14. Տե՛ս նույն տեղում, <http://www.mineconomy.am/up/files/IndustryReport-ARM-50.pdf>:
15. ՀՀ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացման հայեցակազ, 28.08.2008, էջ 10:
16. «Հայաստանի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտ 2012թ. հետազոտություն», <http://www.mineconomy.am/uploads/State-of-Industry-Report-2012-EDITED-ARM.pdf>
17. ՀՀ էլեկտրոնային հասարակության ձեվավորման հայեցակարգ (2010-2012թթ.), www.mineconomy.am/up/files/el_hasarakutyun_hayecakarg-80.doc:
18. <http://www.mineconomy.am/uploads/State-of-Industry-Report-2012-EDITED-ARM.pdf>:

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման արդյունավետությունը ՀՀ պետական կառավարման համակարգում Էդգար Քալանթարյան

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը, ինչպես զարգացած երկրների պետական և տնտեսական համակարգերում, այնպես էլ Հայաստանում ամենաարագ զարգացող ու խոստումնալից ճյուղերից է: ՏՏ-ի և գլոբալ տեղեկատվական ցանցերի ստեղծումն արմատապես փոխում են համաշխարհային տնտեսական, տեղեկատվական հոսքերի պատկերը: Կարևորելով ՏՏ-ի ունեցած դերը պետական արդյունավետ քաղաքականություն իրականացնելու գործում՝ ՀՀ կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը համարում է միջազգային համագործակցության դաշտի և արդյունավետ կառավարման կարևորագույն օղակներից մեկը: Պետական տեղեկատվական քաղաքականության մեջ ՏՏ-ի օրըստօրե աճող դերն ու նշանակությունը նպաստում են պետական կառավարման հետագա զարգացման կատարելագործմանը: Այդ ամենը ներառում է քաղաքացիների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների և այլ մարմինների շահերը:

Քանալի բառեր՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, էլեկտրոնային կառավարում, տեղեկատվական բիզնես, տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ, համագործակցություն, տեխնոլոգիական և սոցիալական կարողություն, տեղեկատվական հասարակություն, ՏՏ հայեցակարգ:

РЕЗЮМЕ

Эффективность использования информационных технологий в системе государственного управления РА

Эдгар Калантарян

Сфера информационных технологий является одной из наиболее быстро развивающихся и многообещающих отраслей в государственных и экономических системах как развитых государств, так и Армении. Создание ИТ и глобальных информационных сетей в корне меняет картину мировых экономических, информационных потоков. Правительство РА рассматривает сферу информационных технологий как одно из важнейших звеньев международного сотрудничества и эффективного управления, придавая важное значение роли ИТ в деле осуществления эффективной государственной политики. С каждым днем возрастающая роль и значение ИТ в государственной информационной политике способствуют совершенствованию да ьнейшего развития государственного управления. Все это подразумевает интересы граждан, государственных органов и органов местного самоуправления, общественных организаций и иных структур.

Ключевые слова: информационные технологии, электронное управление, информационный бизнес, информационные и вещательные технологии, сотрудничество, технологическая и социальная мощь, информационное общество, концепция информационных технологий.

SUMMARY

Effectiveness of use of information technologies in the state governance system in the RA Edgar Kalantaryan

The sphere of Information technology (IT) is one of the fast-growing and prospective branches in state and economic systems both in developed countries and in the Republic of Armenia (RA). The creation of IT and global technological networks has changed the whole picture of international economic and information flows. Emphasizing the role of IT in realization of the effective state policy, it is recognized by the government of the RA as one of the most important links in the international collaboration and effective governance. The increasing role of IT in the framework of state information policy promotes the further improvement in the state governance process. All that process includes the interests of citizens, state and municipal bodies, social organizations, etc.

Keywords: information technology, e-government, information business, information and broadcasting technology, cooperation, technological and social power, information society, the concept of information technology.